

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

De theorie van Kohut op As II?

Bespreking van

Marshall L. Silverstein (2007). *Disorder of the self—A personality-guided approach*. Washington: American Psychological Association. ISBN 978 1 59147 430 2, 315 pp., \$ 69,95

JAN DERKSEN

In *Die Traumdeutung* heeft Sigmund Freud (1900) een lans gebroken voor het onderscheid tussen de latente droomgedachten en de manifeste droominhoud. Psychoanalytische conceptualisaties van de intrapsychische architectuur veronderstellen een gelaagdheid: de droom presenteert zich onvolledig aan de dromer. Er wordt een verlangen onthuld maar tegelijkertijd verhuld; het analyseproces richt zich op een reconstructie in de actualiteit van de latente tekst. De «echte» latente inhoud is echter nooit empirisch beschikbaar. De subjectieve ervaring in het klinische proces verdampt na verloop van enige tijd. Dit thema — het latente versus het manifeste — is nog steeds een kernprobleem in de klinische psychologie en psychiatrie. Meestal wordt hier niet expliciet over gesproken (zoals vaker het geval is bij belangrijke kwesties); de onderzoeksparadigma's drijven rond op hun eigen koers en de klinici creëren hun particuliere, door moderne psychotherapiestromingen gekleurde, oplossingen voor dit probleem. In het hedendaagse psychologisch persoonlijkheidsonderzoek met de actuele empirische standaard (het vijffactorenmodel) kan iemand via een zelfbeoordelingvragenlijst als extreem extravert naar voren komen. Dezelfde persoon kan op dezelfde dag van het testonderzoek grote moeite hebben gevoelsgeladen gedachten en fantasieën bloot te geven als de behandelaar vraagt

naar patronen in zijn intieme relatie. Dit contrast tussen de in empirisch onderzoek gebruikte descriptieve categorieën en de in psychoanalytische theorieën en klinische praktijkervaring gethematiseerde, en in eerste instantie verhulde, psychische conflicten en verlangens is voortdurend voelbaar.

DSM-classificaties (die vaak ten onrechte diagnoses worden genoemd) vormen de moderne manifeste tekst waarin psychische stoornissen gecensureerd door de in biologie geïnteresseerde onderzoekers in dit veld tot uitdrukking worden gebracht. Vanuit een psychodynamische optiek kunnen we zeggen dat deze stromingen in de psychopathologie een foto trachten te maken van symptomen, syndromen en kwetsbaarheden in de persoonlijkheid, en daarmee de dynamiek wegnemen. Indachtig Freuds uitspraak dat het «Eigentliche» niet aan de «jeweilige Oberfläche» vertoeft, hebben de psychoanalytici zich in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw niet erg druk gemaakt over de descriptieve en gemakkelijk te observeren aspecten van psychische stoornissen. De laatste jaren zien we echter dat vanuit het psychoanalytische denken veel pogingen gedaan worden meer betrokkenheid te tonen bij het dominant geworden denken in de psychopathologie. Denk hierbij aan de ruim achthonderd pagina's tellende *Psychodynamic Diagnostic Manual* (PDM Task Force 2006) waarin getracht is om de descriptieve DSM-categorieën aan te vullen met psychodynamisch materiaal.

In het hier besproken *Disorders of the Self* heeft Marshall Silverstein gepoogd zelfpsychologische visies bijeen te brengen die As II van de DSM, de persoonlijkheidsstoornissen, kunnen helpen verdiepen. Dit boek is uitgekomen in de door Theodore Millon geredigeerde reeks *Personality-guided psychology book series*, uitgegeven door de American Psychological Association. Millon, die zelf veel invloed heeft gehad op het in het leven roepen van de aparte as voor persoonlijk-

heidsstoornissen in de DSM, die in 1980 verscheen, probeert in zijn werk de rol van de persoonlijkheid in volle breedte op de kaart van de psychopathologie en psychotherapietheorieën te zetten. Silverstein bespreekt de diverse alom bekende persoonlijkheidsstoornissen vanuit de bestaande psychoanalytische theorieën van het zelf. Vanzelfsprekend spelen hierin de narcismetheorieën ook een rol, maar opmerkelijk genoeg bespreekt hij niet de narcistische persoonlijkheidsstoornis. Geïnspireerd door het werk van Millon en de zelfpsychologie deelt hij de persoonlijkheidsstoornis in clusters in. De schizoïde, schizotypische en vermijdende persoonlijkheidsstoornis worden geclusterd als 'devitalization: the unmirrored self', de paranoïde, obsessieve-compulsieve en de borderlinepersoonlijkheidsstoornis worden gepresenteerd als 'forestalling fragmentation'. Het lijkt erop dat Silverstein bij de obsessieve-compulsieve persoonlijkheidsstoornis doelt op een bepaald fragiel subtype waarvan de gede-compenseerde versie een paranoïde kleur krijgt, aangezien toch lang niet elke obsessieve-compulsieve patiënt op het randje van uiteenvallen staat. Tot slot worden de afhankelijke, de theatrale en de antisociale persoonlijkheidsstoornis gevangen onder het motto: 'alternative pathways for preserving a cohesive self'. In het laatste deel van het driehonderd pagina's tellende boek komt de depressieve persoonlijkheidsstoornis nog aan bod en in het kielzog hiervan ook somatische reacties en de diverse splitsingsprocessen. Silverstein oriënteert zich weliswaar breed maar de bijdrage van Kohut staat voor hem centraal. Feitelijk tracht dit boek de As-II-stoornissen om te bouwen tot stoornissen van het zelf. In zijn beschrijving van de

persoonlijkheidsstoornissen refereert hij aan de bekende reeks klassieke psychoanalytische auteurs en daarnaast aan het werk van Millon. Deze poging bevindt zich in dezelfde arena als die waarin Costa en McCrae het vijf factorenmodel proberen te slijten om As II in te vullen. Uit de aard van de geschiedenis van de DSM kunnen we niet verwachten dat de theorie van het zelf een kanshebber is voor de toekomstige nieuwe invulling van de persoonlijkheidsstoornissen-as.

Silverstein presenteert de zelfpsychologische gezichtspunten uitgebreid en adequaat, maar ik mis elke vernieuwing: met bestaande theorieën van doorgaans oude datum — er staan weinig referenties uit de laatste vijf jaar in het boek — wordt het inzicht in de persoonlijkheidsstoornissen verdiept, maar zonder een enkele theoretische verrassing. In klinisch opzicht komen wel veel vergezichten tot uitdrukking die ontstaan door deze werkwijze. Stilistisch gesproken schrijft hij naar mijn smaak te vaak over hetgeen hij net heeft geschreven, wat hij vervolgens gaat schrijven en wat hij dan weer heeft geschreven. Dat vind ik jammer. Zijn boek is vooral aan te raden voor collega's die de zelfpsychologie (van vooral Kohut en andere klassieke auteurs) weer eens netjes op een rijtje willen zien en voor degenen die vanuit deze optiek willen lezen over de genoemde persoonlijkheidsstoornissen.

Literatuur

- FREUD, S., (1900). *Die Traumdeutung. Studienausgabe* Band II. Frankfurt am Main: Fischer Verlag.
- PDM Task Force. (2006). *Psychodynamic Diagnostic Manual*. Silver Spring, MD: Alliance of Psychoanalytic Organizations.